

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩІЙ РАДІ ПРАВОСУДДЯ

АРТЕМЕНКО Олена Вікторівна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України

<https://orcid.org/0000-0003-2041-8925>

БОВСУНОВСЬКИЙ Микола Олесеич - здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Національного університету біоресурсів і природокористування України

DOI 10.32782/LAW.UA.2021.3.8

В научной статье исследованы и охарактеризованы особенности информационного обеспечения информационно-коммуникационной системы органов государственной власти в том числе и независимого конституционного органа государственной власти и судебного управления - Высшего совета правосудия. Рассмотрено нормативное закрепление понятия Высший совет правосудия и его полномочия. Определено, что ряд полномочий, которые осуществляет Высший совет правосудия, касается информационно-нормативного, информационно-аналитического, информационно-организационного обеспечения деятельности судов. Исследовано нормативно-правовую основу информационно-коммуникационной деятельности органов правосудия и принципы, на которых базируется информационное законодательство Украины в целом. Проанализирован Информационно-аналитический отчет о деятельности Высшего совета правосудия в 2020 году и определены основные приоритетные направления деятельности в сфере информационно-коммуникативной политики. Также рассмотрен План деятельности Высшего совета правосудия на 2021 - 2023 годы.

Кроме того, в процессе исследования был обозначен ряд проблем, которые негативно влияют на развитие и эффективность информационно-коммуникативной деятельности Высшего совета правосудия и влияние этого фактора на доверие общества. Рассмотрено содержание информационно-коммуникатив-

ной деятельности в органах государственной власти, и доказана необходимость перехода органов государственного управления на новые принципы взаимодействия с общественностью. Определен ряд мер, направленных на достижение более эффективного правового регулирования в сфере информационного обеспечения. Введение указанных мероприятий даст возможность для совершенствования информационно-коммуникативной деятельности Высшего совета правосудия, будет способствовать утверждению и закреплению статуса Украины в международном сообществе как государства с налаженной системой информационно-коммуникативных связей среди органов государственной власти и местного самоуправления, а также органов правосудия.

Ключевые слова: информационное обеспечение, информационно-коммуникативная система, Высший совет правосудия, информационная среда, принципы информационного законодательства.

Постановка проблеми

Інформаційно-комунікаційна діяльність виступає важливим атрибутом діяльності органів державної влади в сучасних умовах, виконуючи цілу низку важливих функцій, серед яких - функція створення інформаційних каналів для обміну інформацією між окремими організаціями, працівниками та громадськістю. Еволюція вітчизняного законодавства, що регулює ін-

формаційні відносини в органах державної влади, відбувається поетапно та залежить від багатьох факторів, основними з яких є розвиток інформаційних технологій, правові реформи та імплементація міжнародного законодавства [1, с.354]. На сьогодні, напевно, не залишилося такого органу, одним із пріоритетних напрямків діяльності якого б не було утвердження та подальше налагодження інформаційно-комунікативної системи (далі- ІКС) адже саме цей вид діяльності, у свою чергу, є показником ефективної роботи, а також сприяє підвищенню рівня довіри громадськості. Проте, виклики сьогодення, спричинені пандемією COVID-19, чітко сформували розуміння неспроможності багатьох органів державної влади діяти у вищезазначених умовах послідовно та узгоджено, що, у свою чергу, негативно впливає на рівень довіри населення.

Стан дослідження

Питання інформаційного забезпечення інформаційно-комунікаційної діяльності органів державної влади в умовах, пов'язаних з викликами сучасності, є напроцуд актуальним. Серед науковців, які прямо чи опосередковано досліджували цю тематику, є наступні : Г. Блінова , - О. Кондратенко, М. Смолович, М. Швець, Л. Корчевна, П. Клімушин, А. Клименко, Д. Біленська, А. Чікановський, В. Бакуменко, Ю. Нестеряк, В. Раца, І. Короленко та ін. Слід зазначити, що особливостям інформаційного забезпечення інформаційно-комунікативної діяльності у Вищій раді правосуддя окремих досліджень присвячено не було, що вкотре підтверджує актуальність вибраної тематики.

Метою статті є дослідження особливостей інформаційного забезпечення інформаційно-комунікативної діяльності у Вищій раді правосуддя та формування пропозицій щодо удосконалення його функціонування.

Виклад основних положень

У сучасних умовах адаптації українського законодавства до європейського

перед нашою державою ставляться високі стандарти та вимоги щодо всіх сфер суспільного життя. Право на справедливий суд вважається одним з фундаментальних принципів існування у системі глобальних цінностей демократичного суспільства. У свою чергу, реалізація права на справедливий, чесний та неупереджений судовий захист інтересів як фізичних, так і юридичних осіб судами, суттєво підвищує рівень інвестиційної привабливості держави, що, безперечно, впливає на її прогрес та процвітання.

Як зазначає М. Смолович, реформування судової системи, яке отримало новий поштовх із впровадженням новацій у сфері правосуддя 2016 р., кардинально змінило всі головні аспекти діяльності судів і суддів, починаючи від засад судоустрою держави, власне системи судів та їхніх повноважень, механізму добору суддів до підстав і порядку їхньої відповідальності, системи забезпечення діяльності судів і засад суддівського самоврядування [2, с.15].

Першим у вітчизняній історії органом, що мав втілювати інституційну незалежність суддів, була Вища рада юстиції, яка діяла відповідно до ст.1 Закону України «Про Вищу раду юстиції» від 15 січня 1998 року (втратив чинність від 21.12.2016 р.). Варто зазначити, що створення Вищої ради юстиції в Україні сприймалось як позитивний крок на шляху до посилення незалежності суддів, хоча при цьому відзначались і певні недоліки її нормативно-правового регулювання.

Важливим етапом на шляху подальшого зміцнення незалежності судової влади в Україні можна вважати реформування 2016 р. та створення на базі Вищої ради юстиції Вищої ради правосуддя (далі - ВРП), яка відповідно до ст. 1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» визначена «...колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного кор-

пусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів» [3].

У свою чергу, ст. 131 Конституції України містить перелік повноважень ВРП. Відповідно до цього ВРП 1) вносить подання про призначення судді на посаду; 2) ухвалює рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог щодо несумісності; 3) розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора; 4) ухвалює рішення про звільнення судді з посади; 5) надає згоду на затримання судді чи утримання його під вартою; 6) ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя; 7) вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів; 8) ухвалює рішення про переведення судді з одного суду до іншого; 9) здійснює інші повноваження, визначені цією Конституцією та законами України [4].

Зміст наведених нормативно закріплених положень дає змогу стверджувати, поперше, про істотне збільшення обсягу та перерозподіл на користь Вищої ради правосуддя повноважень, які до реформи належали Верховній Раді України й Президенту України, а по-друге, про посилення ролі Вищої ради правосуддя у вирішенні питань не лише щодо формування суддівського корпусу, але й щодо адміністрування суддів, контролю за бюджетно-фінансовими питаннями їх забезпечення, впливу на суддівську кар'єру тощо.

Слід зауважити, що такий підхід викликав особливе схвалення вітчизняного та зарубіжного експертного середовища, оскільки в умовах «...визнання двох груп ключових завдань суддівських рад, перша з яких стосується суддівської кар'єри, друга – взаємодії судової влади з іншими гілками влади, небагато країн-членів Ради Європи визначають ці два завдання для судових рад і наділяють цей орган відповідними повноваженнями» [5, с. 52].

Окрім того, таке законодавче визначення конституційного органу державної влади, у якому міститься посилання на підзвітність перед суспільством, свідчить про

необхідність досконалої реалізації інформаційно-комунікативної діяльності ВРП.

Реалізація наведених повноважень обумовлює в суді документообіг, який дає можливість говорити про здійснення ВРП:

- інформаційно-нормативного;
- інформаційно-аналітичного;
- інформаційно-організаційного забезпечення діяльності судів;
- а також інформаційного забезпечення захисту незалежності суддів.

Як зазначає В. Раца, повноваження ВРП, яка є суб'єктом судового ладу, корелюються з відповідними інформаційними сферами діяльності судів як суб'єктів судового устрою, що є необхідною умовою та основою їх комунікації (взаємодії) як суб'єктів єдиної системи (судової системи), що, у свою чергу, є неодмінним елементом системоутворюючого процесу та забезпечує цілісність судової системи [6, с. 131].

Адже, як зазначають дослідники теорії систем, «сукупність певної кількості елементів стає системою лише тоді, коли між ними заданий якийсь закон взаємодії – майбутні структурні закономірності системи» [7, с.205]. Отже, інформаційне забезпечення діяльності судів є не просто компонентом управлінської чи організаційної функції, а сферою, у якій відображаються та реалізуються системоутворюючі зв'язки судової системи.

Щодо нормативно-правового підґрунтя інформаційно-комунікативної діяльності органів правосуддя, то варто зазначити, що воно закладено у Законі України “Про інформацію” – загальному нормативно-правовому акті, який відображає головні положення міжнародних стандартів у сфері інформаційних відносин [8].

Ми вбачаємо за необхідно зазначити засади, на яких будується інформаційне законодавство в цілому, оскільки вони безпосередньо стосуються інформаційного забезпечення органів судової влади:- 1) загальні принципи Конституції України; 2) принципи свободи створення, отримання, використання та розповсюдження інформації; 3) об'єктивності, достовірності, повноти і точності інформації;- 4) гармонізації інтересів людини, суспіль-

ства та держави в інформаційній діяльності; 5) обов'язковості публікації інформації, яка має важливе суспільне значення; 6) обмеження доступу до інформації виключно на підставі закону; 7) мінімізації негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування ІКТ; 8) недопущення незаконного розповсюдження, використання і порушення цілісності інформації; 9) гармонізації інформаційного законодавства та всієї системи вітчизняного законодавства.

Принципи справжньої демократії: – свобода слова та право доступу до інформації разом із верховенством права є основою побудови громадянського суспільства як в окремії державі, так і в цивілізованому світовому співтоваристві загалом. Із трьох найвідоміших серед наукової спільноти правових моделей діяльності засобів масової комунікації у суспільстві – американської, англійської та французької, на думку українського науковця В.Шкляра, Україна прагне саме до останньої [9, с. 231].

Таким чином, варто зазначити, що для формування у Вищій раді правосуддя ефективної стратегії реалізації механізмів інформаційно-комунікаційної діяльності необхідним буде дотримуватися наступних принципів: законності, відкритості, партнерства, єдності, стратегічного управління та зворотного зв'язку, як основних, а також ряду інших, що будуть використовуватися в залежності від цілей такої стратегії.

Аналізуючи Звіт діяльності Вищої ради правосуддя за 2020 рік, можна побачити, що особливе місце належить діяльності у сфері інформаційно-комунікативної політики, що, у свою чергу, означає необхідність постійного вдосконалення сучасної системи. Пріоритетними для ВРП залишаються динамічна робота із журналістами, забезпечення вчасної, адекватної, побудованої на зрозумілих фактах реакції на журналістські матеріали. ВРП протягом звітного року демонструвала політику доступності та відкритості у роботі з медіа, оперативно надаючи представникам ЗМІ та громадськості повну інформацію про діяльність Ради [10].

Відповідно до Плану діяльності Вищої ради правосуддя на 2021-2023 роки з метою забезпечення прозорості у своїй діяльності ВРП продовжує політику інформаційної відкритості як перед органами державної влади, так і перед суспільством. Засідання Вищої ради правосуддя транслюються у режимі онлайн та є доступними для перегляду на її офіційному веб-сайті [11]. Підтвердженням виконання вищезазначеного Плану є оприлюднення на офіційному веб-сайті ВРП рішень Ради та висвітлення всіх аспектів її діяльності (щодо робочих засідань, тендерів, фінансових звітів). Так, у 2020 році на офіційному веб-сайті розміщено понад 990 новин та повідомлень, близько 260 анонсів, 238 оперативних результатів розгляду питань порядку денного засідань, 3702 акти Вищої ради правосуддя. Окрім цього, у 2020 році ВРП було відредаговано 27 618 документів.

Як зазначено в інформаційно-аналітичному звіті про діяльність Вищої ради правосуддя у 2020 році, кількість підписників офіційної сторінки ВРП за звітний період у Facebook зросла майже до 20 000, у Telegram – майже до 1 000, кількість переглядів матеріалів на YouTube-каналі ВРП на кінець року становить 46 600. Це може свідчити лише про неабиякий інтерес громадськості до цього органу та його діяльності.

Незважаючи на те, що рівень інформованості як на офіційних сторінках ВРП, так і сторінках інших державних органів з кожним роком зростає, ми переконані, що рівень правової свідомості населення нашої держави залишається на посередньому рівні. Одним із факторів вищезазначеної тези є низька інформованість саме сільського населення, чисельність яких, за даними Т. Осташко, станом на 2019 рік становить 31,1% від усього населення України [12]. У свою чергу, це впливає на дезінформованість унаслідок черпання інформації лише з окремих джерел, які для підвищення рейтингів часто нівелюють важливістю донесення об'єктивних фактів.

Вважаємо, що для вирішення цієї проблеми доцільно було б створити центри правового інформування населення при

територіальних громадах, основним напрямком діяльності яких було б донесення правової інформації в усній формі до жителів територіальних громад у рамках проведення семінарів та обговорень. Оскільки, як зазначає сама ВРП, «одним із шляхів відновлення довіри є робота з інформування населення про підстави прийняття рішень, з роз'яснення процедур, згідно з якими діє Рада, принципів, які захищає ВРП, детальне, покрокове пояснення мотивів і причин дій, усіх процесів, які відбуваються у Раді» [11].

Також вважаємо за необхідне звернути увагу на необхідність сьогодні вдосконалювати механізми регулювання процесів обміну інформацією у Вищій раді правосуддя, зокрема результатом комунікативної реформи повинно стати всебічне вивчення громадської думки й своєчасне прогнозування критичної маси громадського невдоволення. Насамперед, варто зосередитись на першочергових заходах, а саме:

- визначенні пріоритетів у сфері суспільних комунікацій;
- забезпеченні взаємодії, побудови вертикальної і горизонтальної ієрархії комунікацій;
- узгодженні механізмів інформування та зворотного зв'язку;
- визначенні органу, відповідального за розроблення, впровадження та контроль за реалізацією державної комунікативної політики.

Оскільки у вітчизняному законодавстві чітко не визначені організаційно-правові засади діяльності інформаційних підрозділів, зокрема, не встановлено їх завдання та функції, відсутні уніфіковані підходи до формування їх структури та визначення місця в апараті органу влади. У зв'язку з цим необхідно умовою інституційного вдосконалення інформаційно-комунікативної діяльності державних органів може стати впровадження єдиних підходів до організаційної структури комунікативних підрозділів в органах державної влади, визначення їх цільових завдань та функцій. Підтвердженням цього факту є створення прес-офісу у структурі секретаріату Ви-

щої ради правосуддя лише 28 травня 2020 року, після 4 років існування органу як такого.

На думку Д. Біленської, негативним фактором відзивається ще й те, що законотворець України значний масив нормативно-правових актів, які безпосередньо чи опосередковано впорядковують суспільні інформаційні відносини, розмістивши у законодавстві різних галузей права - у цивільному, адміністративному, трудовому або кримінальному. Доволі велика кількість законів та підзаконних нормативно-правових актів у сфері інформації ускладнює їх пошуки, узгодження у практичному застосуванні, заважає здійсненню їх аналізу науковцями [13, с. 62].

Ще одним фактором, що затримує розвиток інформаційно-комунікативної системи органів державної влади, у тому числі і ВРП, є те, що інноваційний розвиток національних електронних комунікацій стримується низкою факторів, таких як низький рівень державного фінансування; відсутність науково-методологічної бази формування інформаційно-комунікативної системи; низька активність вітчизняних, закордонних інвесторів; відсутність координації дій суб'єктів інноваційної діяльності [14, с. 46].

Глибоке усвідомлення взаємозалежності проблем інноваційного суспільного розвитку і доступності до користування населенням інформацією власних інституцій сучасними ІКТ, інформаційна свобода та інноваційне мислення людини стають чинним стимулом для влади при формуванні всіх концепцій і програм розвитку країни, що підвищує її відповідальність при впровадженні більш досконалих норм поведінки.

Висновок

Для підвищення ефективності інформаційного забезпечення інформаційно-комунікативної діяльності ВРП необхідно створити в державі цілісну систему законодавства, гармонізовану з нормами міжнародного права з питань розвитку інформаційного суспільства. Удосконалення інформаційно-комунікативної діяльнос-

ті Вищої ради правосуддя, сприятиме підвищенню рівня довіри населення до ВРП як органу суддівського врядування окремо, так і до органів правосуддя в цілому. Отже, у сучасних умовах інформаційно-комунікаційна діяльність повинна сприяти розкриттю потенціалу громадських структур, забезпечення більш активної участі громадян у діяльності органів державного управління (шляхом утворення центрів правового інформування на базі територіальних громад), а також підвищення відповідальності та підзвітності влади, побудові сучасної демократичної системи державного управління.

Література

1. Блінова Г.О. Адміністративно-правові засади інформаційного забезпечення органів публічної адміністрації в Україні : актуальні питання теорії та практики : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 545 с.
2. Смокович М. Незалежність судді як складова принципу верховенства права. *Слово Національної школи суддів України*. 2018. № 2(23). С. 14–25.
3. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 №1798-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-19> (дата звернення 01.10.2021).
4. Конституція України : Закон України від 28.06. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 05.10.2021).
5. Корчевна Л. О. Створення Вищої ради правосуддя України в контексті посилення незалежності судової влади . *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Правознавство. 2019. Т. 24, Вип. 2. С. 49-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_prav_2019_24_2_7n (дата звернення 08.10.2021).
6. Раца В. А. Організаційно-правові засади інформаційного забезпечення роботи суду : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 20 с.
7. Прангишвили И. В. Системный подход и общесистемные закономерности. Серия «Системы и проблемы управления». М.: СИНТЕГ, 2000. 528 с.
8. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення 05.05.2017).
9. Шкляр В. І. Вектори часу. Україна на шляху до Європи : наук. вид. К. : Етнос, 2006. С. 226-264.
10. Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2020 році. *Вища рада правосуддя*. 2020. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/analiz_za_2020_rik.pdf (дата звернення 10.10.2021).
11. План діяльності Вищої ради правосуддя на 2021-2023 роки. *Вища рада правосуддя*. 2020. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/plan_diyalnosti_vyshchoyi_rady_pravosuddya_na_2021-2023_roku.pdf (дата звернення 05.10.2021).
12. Осташко Т. Сільське населення України за 10 років скоротилося на 16 %. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2736219-silkske-naselenna-ukraini-za-10-rokiv-skorotilosa-na-16-ekspert.html> (дата звернення 08.10.2021).
13. Біленська Д. О. Шляхи вдосконалення правового регулювання інформаційних правовідносин в Україні. *Форум права*. 2013. № 1. С. 60-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_1_12d (дата звернення 05.10.2021).
14. Клімушин П. С. Електронна комунікація як механізм розвитку інноваційно орієнтованого суспільства. Теорія та практика державного управління. 2013. Вип. 3. С. 43-50. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Трpu_2013_3_9f (дата звернення 08.10.2021).

АНОТАЦІЯ

У науковій статті досліджено та охарактеризовано особливості інформаційного забезпечення інформаційно-комунікативної системи органів державної влади в тому числі і незалежного конституційного органу державної влади та суддівського врядування - Вищої ради правосуддя. Розглянуто нормативне закріплення поняття Вища рада правосуддя та її повноваження. Визначено, що ряд повноважень, які здійснює Вища рада правосуддя стосуються інформаційно-нормативного, інформаційно-аналітичного, інформаційно-організаційного забезпечення діяльності судів. Досліджено нормативно-правове підґрунтя інформаційно-комунікаційної діяльності органів правосуддя та засади на яких базується інформаційне законодавство України в цілому. Проаналізовано Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2020 році та визначено основні пріоритетні напрямки діяльності у сфері інформаційно-комунікативної політики. Розглянуто План діяльності Вищої ради правосуддя на 2021 – 2023 роки.

Окрім того, в процесі дослідження, було окреслено низку проблем, які негативно впливають на розвиток і ефективність інформаційно-комунікативної діяльності Вищої ради правосуддя та вплив цього фактору на довіру суспільства. Розглянуто зміст інформаційно-комунікативної діяльності в органах державної влади та доведено необхідність переходу органів державного управління на нові принципи взаємодії з громадськістю. Визначено низку заходів, направлених на досягнення більш ефективного правового регулювання у сфері інформаційного забезпечення. Запровадження вказаних заходів дасть можливість для удосконалення інформаційно-комунікативної діяльності Вищої ради правосуддя, сприятиме утвердженню та закріпленню статусу України в міжнародній спільноті, як держави із налагодженою системою інформаційно-комунікативних зв'язків серед органів державної влади та місцевого самоврядування, а також органів правосуддя.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, інформаційно-комунікативна система, Вища рада правосуддя, інформаційне середовище, принципи інформаційного законодавства.

SUMMARY

The scientific article examines and characterizes the features of information support of the information and communication system of public authorities, including the independent constitutional body of state power and judicial governance - the High Council of Justice. The normative consolidation of the concept of the High Council of Justice and its powers are considered. It is determined that a number of powers exercised by the High Council of Justice relate to information and regulatory, information and analytical, information and organizational support of the courts. The normative-legal basis of information-communication activity of justice bodies and the principles on which the information legislation of Ukraine as a whole is based are investigated. The Information and Analytical Report on the Activities of the High Council of Justice in 2020 has been analyzed and the main priority areas of activity in the field of information and communication policy have been identified. The Plan of Activities of the High Council of Justice for 2021 - 2023 is considered.

The content of information and communication activities in public authorities is considered and the necessity of transition of public administration bodies to new principles of interaction with the public is proved. A number of measures aimed at achieving more effective legal regulation in the field of information support have been identified. The introduction of these measures will provide an opportunity to improve the information and communication activities of the High Council of Justice, will promote the establishment and consolidation of Ukraine's status in the international community as a state with an established system of information and communication between public authorities and local governments.

Keywords: information support, information and communication system, High Council of Justice, information environment, principles of information legislation.